

Orbánné Szél Napsugár Ágnes: A tájékoztatási jog biztosításának lehetőségéről a kiskorúakat érintő házassági perekben – látványos egyedi gesztus vagy hathatós jogvédelem?

Bevezetés

Változó világunkban nemcsak a jogalkalmazók, az általuk alkalmazott jog, hanem a velük szembeni elvárások is változnak, épp úgy, ahogy változott az elmúlt 100 évben a gyermekek szerepe és részvétele a családjogi eljárásokban. Korábban a gyermekeket az életüket alapjaiban befolyásoló eljárásokban sokkal az eljárás tárgyának, mint aktív részesének tekintették és ekként is kezelték őket. Szerencsés esetben egyfajta tokenisztikus^[1] megközelítés övezte őket, mely azt jelenti, hogy a jogszabályi rendelkezések által diktált kötelezettségként megkérdezték a véleményüket, azonban tényleges súlya és lényeges, a döntést alapjaiban befolyásoló következménye nem volt a nyilatkozatuknak. Ez a gyakorlat kezdett el megváltozni az elmúlt évtizedekben. A változást markánsan jelezi az, hogy korábban nem készülhetett volna el az Európai Unió Alapjogi Ügynökségének a New York-i Egyezmény^[2] 30.évfordulóján, míg az EU Alapjogi Kartájának 110. évfordulóján, azaz 2019-ben készült összegző tájékoztatása^[3] a gyermekek eljárásjogi szerepét érintően. Az Ügynökség szerint az Unió területén minden évben megközelítőleg 2,5 millió gyermek vesz részt valamilyen őt érintő jogi eljárásban. A magas részvétel mellett megdöbbentőbb az az adat is, mely szerint az Alapjogi Ügynökség szerint ezen gyermekek kétharmada, azaz a gyermekek többsége, majdnem 1,6 millió kiskorú nem kap megfelelő tájékoztatást az őt érintő eljárás alatt. Ezt a többségi gyakorlatot azonban megtörik egyéni gesztusok. Az egyéni példák közül a legismertebbé egy gyermekhez intézett levél vált. Egy brit bíró a családjogi per során hozott ítéletét személyes hangvétellal levélben közölte az eljárásban érintett gyermekkel. Ez a mérföldkőnek tekinthető levél, az azóta már a Brexit révén az Európai Unióból kilépett Nagy-Britanniában, tiszteletreméltó Peter Jackson bíró tollából született meg 2017. július 13. napján.^[4] Az angol bíró a szülői felügyeleti jog megváltoztatása iránti perben a bizonyítási eljárás lefolytatását követően a döntését a Sam nevű tinédzserrel levél formájában ismertette, mely a gyermeket képviselő ügyvéd (solicitor) részére került kézbesítésre. A különleges tájékoztatás széles nyilvánosságot kapott, nyugodtan mondhatjuk, hogy felkapta mind a média, mind a szakmabeliek. A magyar jogirodalom palettájára Visontai- Szabó Katalin Családi jog folyóiratban megjelent cikke tette fel.^[5] Vajon ez lenne a tájékoztatási jog gyakorlásának követendő útja vagy van más lehetőség is? Miként kezeli ezt a helyzetet, amennyiben rendezni egyáltalán a magyar szabályozás, és a bírói gyakorlat? Ezt

szeretném e cikkben áttekinteni.

A tájékoztatási jog, a meghallgatáshoz való jog és a gyermekközpontú igazságszolgáltatás

A levél megszületéséig hosszú út vezetett. Mindennek az alapja a gyermekjogok fejlődésének XX.századi robbanásszerű fejlődése volt kezdve az Eglantyne Jebb által a Gyermek Jogainak Deklarációja néven kidolgozott és később a Népszövetség közgyűlése által 1924.szeptember 24.napján elfogadott ún.Genfi Nyilatkozattal^[6], mely öt pontban foglalta össze a gyermekeket megillető jogokat. Ezt követte a Genfi Nyilatkozat által is inspirált több mint 30 évvel ezelőtt 1989-ben megszületett a gyermekek jogairól szóló New York-i Egyezmény, mely végleg szakított a gyermekek tokenisztikus megközelítésével és a gyermekeket sorsuk valós alakítójává, résztvevőjévé tette. E tekintetben két jogot tekinthetünk kardinálisnak. Az egyik a 12.cikk, mely a gyermek meghallgatáshoz fűződő jogát rögzíti, míg a másik az egyezmény 17.cikke, mely a tájékoztatáshoz való jogát deklarálja.

A New York-i egyezmény 12. cikke értelmében az egyezményben részes államok az ítélőképessége birtokában lévő gyermek számára biztosítják azt a jogot, hogy minden őt érdeklő kérdésben szabadon kinyilváníthassa véleményét, a gyermek véleményét, figyelemmel korára és érettségi fokára, kellően tekintetbe kell venni. Ebből a célból nevezetesen lehetőséget kell adni a gyermeknek arra, hogy bármely olyan bírói vagy közigazgatási eljárásban, amelyben érdekelt, közvetlenül vagy képviselője, illetőleg arra alkalmas szerv útján, a hazai jogszabályokban foglalt eljárási szabályoknak megfelelően meghallgassák. A 17.cikk alapján az Egyezményben részes államok elismerik a tömegtájékoztatási eszközök feladatának fontosságát, és gondoskodnak arról, hogy a gyermek hozzájusson a különböző hazai és nemzetközi forrásokból származó tájékoztatáshoz és anyagokhoz, nevezetesen azokhoz, amelyek szociális, szellemi és erkölcsi jóléte előmozdítását, valamint fizikai és szellemi egészségét szolgálják. Ebből a célból a részes államok: a) előmozdítják azt, hogy a tömegtájékoztatási eszközök – a 29. cikk szellemének megfelelően – a gyermek számára szociális és kulturális szempontból hasznos tájékoztatást és anyagokat terjesszenek; b) előmozdítják a nemzetközi együttműködést a különféle hazai és nemzetközi, kulturális forrásokból származó ilyenfajta tájékoztatás és anyagok előállítására, cseréje és terjesztése érdekében; c) előmozdítják a gyermekkönyvek előállítását és terjesztését; d) előmozdítják, hogy a tömegtájékoztatási eszközök különösen vegyék figyelembe az őslakossághoz, illetőleg a kisebbségi csoportokhoz tartozó gyermek nyelvi szükségleteit; e) elősegítik a gyermek jólétére ártalmas információk és anyagok elleni védelmét megfelelően szolgáló irányelvek kidolgozását a 13. és a 18. cikk rendelkezéseinek

figyelembevételével.

Mindkét jog, de különösen a gyermek meghallgatáshoz való egyéni joga^[7] – mely egyúttal a négy alapelv egyike is – a gyermekközpontú igazságszolgáltatás alappillére. A másik három alapelv az élethez és fejlődéshez való jog, a diszkrimináció tilalma, továbbá a gyermek legfőbb érdeke.

A gyermekek eljárási jogainak rendszerét a gyermekközpontú (child-centered) igazságszolgáltatás fogalmát az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának gyermekbarát igazságszolgáltatásról szóló iránymutatása határozta meg. Az iránymutatás szerint:

A gyermekbarát igazságszolgáltatás egy olyan igazságszolgáltatási rendszert jelent, amely garantálja, tiszteletben tartja és hatékonyan érvényre juttatja valamennyi gyermeki jogot az elérhető legmagasabb színvonalon, az alábbiakban rögzített elvek szem előtt tartásával és a gyermek fejlettségének, érettségi fokának és az ügy körülményeinek figyelembevételével. Így a gyermekbarát igazságszolgáltatás e jellemzői, különösen az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés, a gyermek életkorának megfelelő, gyors, az emberi méltóságot tiszteletben tartó, a gyermeki jogokat elismerő és figyelembe vevő rendszer, amelyben érvényre jut a gyermek joga az eljárásban való részvételre, az eljárás megértésére, magán és családi életének tiszteletben tartására és a méltóságára.

Mint jelent ez a meghallgatáshoz való jog? Amennyiben röviden szeretnénk definiálni azt jelenti, hogy a gyermek szabadon, befolyásmentesen személyesen vagy képviselője útján elmondhatja az adott ügye kapcsán a véleményét, melynek, amennyiben az egyéb feltételek is fennállnak kellő súlyt kell tulajdonítani a döntéshozatal során. Fontos hangsúlyozni azt, hogy ez soha nem jelenthet kötelezettséget a gyermek számára, kizárólag lehetőség. A meghallgatáshoz való jog azonban kizárólag az érem egyik oldala, érvényesüléséhez/érvényesítéséhez elengedhetetlen a 17.cikk szerinti tájékoztatáshoz való jog. Hiszen a gyermek, akinek a véleménye, korára és érettségére tekintettel már perdöntő jelentőségű lehet, ahhoz is kellő érettséggel kell, hogy rendelkezzen, hogy adott esetben maga tudjon dönteni arról, hogy kíván-e élni a 12.cikk szerinti jogával, ehhez pedig elengedhetetlen az, hogy tudomással bírjon arról, hogy megilleti a meghallgatáshoz való jog. Az, hogy a gyermek rendelkezik-e ezzel az érettséggel mindig egyéni elbírálását igényel, esetfüggő, nem köthető kizárólag még a gyermek korához sem, jól látszik ez abból is, hogy maga az Egyezmény sem kívánt életkor szerinti limitet állítani a jog gyakorlása kapcsán.

A 12.cikk alapján el kell határozni a gyermek meghallgatáshoz való egyéni jogát az őt érintő jogi eljárásokban, illetve a gyermekeket mint csoportot megillető meghallgatáshoz való jogot.

Egyértelmű az, hogy a polgári peres eljárásokban, a gyermekközpontú igazságszolgáltatás tekintetében az előbbi a releváns.

A meghallgatáshoz való jog gyakorlati alkalmazása tekintetében kikerülhetetlen dokumentum a 12.cikkhez fűzött Általános Kommentár.^[8] Maga a Kommentár deklarálja azt a 25.pontban, hogy » a tájékoztatáshoz való jog létfontosságú előfeltétele annak, hogy a gyerek világos döntést tudjon hozni a 12.cikkben rögzített jogának gyakorlásáról. Tekintettel arra, hogy a gyermeknek tisztában kell lennie azzal, hogy milyen ügyben, milyen lehetőségei vannak, milyen lehetséges döntéseket hozhat, melyek milyen következményekkel járhatnak.« Természetesen a tájékoztatásnak a gyermek korához, képességeihez kell igazodnia, melyet a Kommentár 82. pontja is rögzít.

A gyermekek érdekeinek védelmének egyes megoldásai a nemzetközi gyakorlatban

Vizsgáljuk meg azt, hogy a tájékoztatási jog érvényesülésének milyen lehetséges esetei vannak az európai gyakorlatban. Először térjünk vissza Peter Jackson bíró levelére. Kétséget kizáróan az angol kezdeményezés úttörő, azonban mint azt Visontai-Szabó Katalin is említi, számos kérdést felvet. Meglátásom szerint az egyik ilyen az, hogy a levél újszerűsége elterelte a figyelmet egy lényeges körülményről. A szóban forgó gyermek jogi képviselővel járt el az eljárás során. Ami alapvetően más megvilágításba helyezi a levelet. Az esetek döntő többségében a gyermekek egyáltalán nem rendelkeznek saját képviselővel, aki az ő érdekükben jár el az eljárás során. Tekintettel arra, hogy a gyermek képviselővel rendelkezett így volt olyan független személy, aki számára el tudta magyarázni a bíróság ítéletét, amellet, hogy a teljes procedúra során képviselete az érdekét is. Ennek fényében a bírói kezdeményezés valóban csak látványos gesztus, azonban lehet olyan olvasata is a tájékoztatásnak, hogy az érintett kiskorú számára megnyugtatóbb lehet az, amikor maga a bíróság tagja szól kizárólag hozzá, és ezzel is azt hangsúlyozza, hogy a kiskorú az ügy teljes értékű résztvevője.

Tekintsünk el most attól, hogy az idézett esetben a gyermek rendelkezett jogi képviselettel. Amennyiben a gyermek törvényes képviselői között a gyermek tekintetében érdekellentét áll fenn és ekként nincs a gyermek érdekében eljáró független személy, felvetődik az a kérdés, vajon a gyermek érdekének védelmében egy levélben megmagyarázott bírói döntés elegendő, kielégítő mértékű lehet-e ? Helyettesítheti -e egy aktus a per során permanensen jelenlévő képviselő eljárását? És a legfontosabb kérdés: tiszteletreméltó Peter Jackson bíró levele vajon a magyar gyakorlatban megoldást jelenthetne-e? Vagy hazánkban is jobban

szolgáltatná a gyermek érdekét az, amennyiben az őt érintő perekben egy független, kizárólag a kiskorú érdekét szem előtt tartó személy képviselné?

Vitathatatlan az, hogy a perben van egy független személy, akinek a hivatása, hogy a döntés során a gyermek mindenképp felett álló érdekét vegye figyelembe: a bíró. Azonban a bíró az eljárásban betöltött szerepéből adódóan nem állhat ott a gyermek mellett a per során a tárgyalás előtt a folyosón, nem beszélgethet vele a tárgyalást követően arról, hogy mi történt, miért történt. A bíró az eljárás folyamatban léte alatt a gyermek kérdéseire is csak szűk körben válaszolhat, nem szembesítheti élesen a peres feleket sem azzal, hogy konfliktusuk, a másik fél verbális bántalmazása, a gyermek befolyásolása és egyoldalú perbe vonása az eljárás során milyen sérelmet okoz a gyermeknek, hiszen ezt a bírói magatartást a szülők már prejudikációnak, egyik vagy másik szülő melletti állásfoglalásnak is tekinthetik. Gyakorló szakemberként sokszor szerettem volna azt látni, hogy a gyermek mellett áll az egész eljárás során egy olyan személy, aki kizárólag csak őt képviseli, nem hagyja azt, hogy a tárgyalási jegyzőkönyvben rögzítettek kizárólag az egyik vagy a másik szülő interpretációjában vésődjenek be a lelkébe.

Vizsgáljunk meg a brit példa mellett egy másik lehetőséget, a spanyol gyakorlatot.^[9]

Az ENSZ Gyermekjogi Egyezményéhez fűzött egyesített 5. és 6. jelentéséhez kapcsolódóan Mario Garcés Sanagustín Egészségügyi Szociális és Esélyegyenlőségi miniszter megállapította azt, hogy a spanyol társadalom 18%-a kiskorú.^[10] A spanyol kormány már a harmadik Nemzeti Gyermek és Serdülő Terv megvalósítását kezdte meg 2018-ban. A jelentés alapján a spanyol jogrend volt az első, amely a gyermek mindenképp felett való/ legfőbb érdekének védelmét^[11] beemelte a jogrendbe. A kiskorúak eljárás során biztosítandó védelme mind a jogalkotás, mind a jogalkalmazás területén fókuszban van, a védelem egyik bástyája pedig a Ministerio Fiscal.

A fiscal, aki tulajdonképpen egyfajta polgári ügyész a törvényesség és a jog védte közérdek megóvása érdekében a büntető, a polgári, a szociális és a közigazgatási jog területén is eljár.

A fiscal egyik jogosítványa a házassági bontó vagy különválási peres eljárásban való részvétel. A spanyol Alkotmány 124. §. -ának (1) bekezdésével összhangban a spanyol polgári perrendtartás^[12] 749. §. (2) bekezdése a fiscal részvételét ezekben a perekben akként szabályozza, hogy minden olyan házassági perben, amelyben kiskorú, fogyatékos vagy ismeretlen helyen tartózkodó fél van, a fiscal fellépése a teljes eljárás során kötelező. Látható, hogy a fiscal eljárására nemcsak a kiskorúakat érintő perek során kerül sor, hanem más érzékenyebb, kiemelt védelmet igénylő személyek és helyzetek esetén is.

Vajon a fiscal eljárásban történő fellépése egyúttal a kiskorú gyermek képviselőjét is jelenti? A válasz talán egyértelműnek tűnik, azonban kibontva mégsem az. A perben fellépő a fiscal nem a gyermek képviselőjét látja el, tehát nem a gyermek ügyvédje! Minden olyan házassági perben, amely kiskorú gyermeket érint, a fiscal a közérdek védelmében lép fel. Azonban értelemszerűen a közérdek védelme explicit módon magában foglalja a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembe vételét és érvényesítését, vagyis képviselőjét.

A fiscalt a fellépés szükségességéről a bíróságnak kell értesítenie, a bíróság a fiscalt a tárgyalásra idézi. A fiscal jelenléte a meghallgatáson, valamint a bizonyítás során nem lehetőség, hanem kötelezettség. A kötelező megjelenés elmaradásának jogkövetkezményei tekintetében nem egységes maga a spanyol bírói gyakorlat sem. Az egyik álláspont^[13] szerint a fiscal jelenlétének hiánya nem hatályon kívül helyezési ok, hiszen a kiskorú mindenek feletti érdekének védelme és figyelembevétele nem kizárólag a fiscal feladata, hanem a magyar gyakorlathoz hasonlóan a bíróságé is.^[14] Ez az álláspont a fiscal szerepét kiüresíti, egyszerű adminisztratív elemmé redukálja. A fiscal azonban ennél jóval fontosabb szerepet tölt be a gyakorlatban, melyet az az ellentétes álláspont tükröz^[15], amely szerint az adott határozat hatályon kívül való helyezéséhez vezet az, amennyiben a fiscal mint az eljárásban kötelezően részt vevő személy, ténylegesen nem vesz részt az eljárásban.^[16]

A fiscal eljárása nem korlátozódik a ténybelileg és jogilag bonyolultabbnak tetsző a magyar gyakorlatban ún. feltárásos bontópereknek nevezett eljárásokra. Ugyanis a fiscal az egyező akaratnyilvánításos bontóperekben is részt vesz. Abban az esetben, amennyiben a felek a kiskorú vonatkozásában egyezséget kötöttek, a fiscal megvizsgálja, hogy a felek által megkötendő egyezség megfelel-e a kiskorú vagy fogyatékos gyermek érdekeinek, s erről véleményt nyilvánít. Ezzel a felek egyezsége kettős kontroll alatt áll, hiszen az eljáró bírót megelőzően már értékeli a gyermek szempontjából a felek egyezségét.

A fiscalt az eljárás során megilleti az a jog is, hogy pszichológus szakértői véleményt beszerzését indítványozza.

A fiscalt megilleti az a jogosultság, hogy az eljárás során mindvégig, még a kiskorú meghallgatása során is jelen legyen. Jogosultsága a tekintetben egyenlő a felekkel, hogy a kiskorú meghallgatását maga is indítványozhatja. Álláspontom szerint a fiscalhoz hasonló pozíciót betöltő, érdekvédelem ellátása mellett indítványozási joggal is bíró személy jelenleg nincs a magyar eljárás jogban.

A kiskorú gyermek meghallgatásának résztvevői köre hasonlóan a magyar gyakorlathoz meglehetősen korlátozott, azon sem a felek, sem jogi képviselőik nem vesznek részt.

Azonban a bíró és a fiscal mellett jelen van egy bírósági titkár is, aki a gyermek meghallgatásáról készült jegyzőkönyvet vezeti. A meghallgatás a tárgyalóteremben vagy külön iroda helyiségben történik (a másodfokú tanács a gyermeket például a fiscal részére a bíróság épületében biztosított irodában is meghallgathatja), ahol a bíró hasonlóan a magyar gyakorlathoz talál nélkül, közvetlenül a gyermek mellé ülve, oldott légkört teremtve kérdezi ki a kiskorút. A meghallgatásról sem hangfelvétel, sem képfelvétel nem készül, a jegyzőkönyvet a bírósági titkár kézzel vezeti.

A fiscal a meghallgatás során a gyermekhez szabadon intézhet kérdéseket annak érdekében, hogy bizonyosságot szerezzen arról, hogy a gyermek valóban kötetlenül, befolyásmentesen fejezi ki a véleményét a személyes és családi terét érintő fennálló konfliktusról. Csak a személyes kapcsolat révén, közvetlenül a gyermekkel kapcsolatba lépve és kommunikálva kerülhet a fiscal abba a helyzetbe, hogy utána megalapozottan foglalhasson állást a gyermek legfőbb érdekének védelmében.^[17] » A fiscal ezekben az eljárásokban mindig a pártatlanság elve vezérli, a célja a törvényesség, a köz és társadalmi érdek védelme, amely abban a pozícióban testesül meg, amelyet az eljárás során elfoglal, feladata mindenkor kizárólag a kiskorú érdekének védelme.«^[18] A fiscal-i gyakorlat szerint a gyermek nincs elzárva attól sem, hogy a fiscal-lal konzultáljon az eljárás során. Ahogy az sem idegen a gyakorlattól, hogy a gyermek számára a végső határozatot a fiscal értelmezi.

Látható, hogy ezekben a perekben a fiscal szerepe nem elhanyagolható, tulajdonképpen aktív részvétele és jelenléte nélkül még a közös akaraton alapuló bontóper sem folytatható le. Álláspontom szerint eljárásjogi pozíciója és részvétele nem szimbolikus, jelenléte a tárgyaláson garanciális jellege mellett aktív részvételt is jelent. Ugyanakkor nem kötelessége a gyermek tájékoztatása a jogairól, azonban nincs is elzárva ettől a lehetőségtől igény esetén.

Természetesen a fiscal intézményének is vannak kritikussai. Matteo Bueno ügyvéd nyilvános kritikával illeti a rendszert, az ő javaslata a kiskorú mindenek feletti érdekének védelmére az amerikai gyakorlat bevezetése lenne.^[19] » Az észak-amerikai gyakorlat szerint családjogi perekben a kiskorú gyermeket gyám képviseli. A gyám mindig ügyvéd, ha több gyermekről van szó a perben, akkor mindegyiknek külön gyámja van. Nemcsak védi, hanem képviseli is a gyermekek érdekeit, ennek keretében beszél a gyermekkel, a szülőkkel, a tanárokkal, az orvosokkal és más személyekkel. Felvázolja azt a lehetőséget, amely megfelelhet a szülőknek, hogy a legjobb döntés születhessen a szülői felügyeleti jog gyakorlása, a gyermekek egészséges fejlődése és iskoláztatása szempontjából. «

A nemzetközi kitekintés után vizsgáljuk meg a hatályos magyar szabályozást is a spanyol

példa fényében.

A magyar szabályozás és gyakorlat: eseti gyám és ügygondnok

A kiskorú az őt érintő eljárásokban lehet peres fél (speciális esetben pl. apaság megállapítása, apaság vélelmének megdöntése iránti per, általános esetben szerepelhet jogutódként, lehet kötelmi vagy dologi tárgyú perek felperese vagy alperese egyaránt) lehet tanú, vagy egyéb érdekelt is. A kiskorú érdekében felléphet eseti gyám, illetve ügygondnok is.

Az anyagi jogi háttérrel a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013.évi V.törvény (4:Ptk.) 163.§-a^[20] teremti meg az eseti gyám kirendelésére. Szempontunkból kizárólag azok az esetek eshetnek vizsgálat alá, amelyeket a polgári perrendtartásról szóló 2016.évi XCCC.törvény (Pp.) szabályoz. Az eljárásjogi törvény két helyen említi az eseti gyámot. Egyrészt a kiskorú tanú meghallgatásának szabályait rendező Pp.298.§-ának (4)bekezdése hivatkozik az eseti gyámra. Ez esetben a bíróság megkeresésére rendeli ki az eseti gyámot a gyámhatóság abban az esetben, amikor a kiskorú tanú és törvényes képviselője között ellentét van. A gyermek eljárásjogi pozíciójából adódóan – tanú- az eseti gyám eljárása és képviseleti joga nagyon szűk körű, kizárólag a meghallgatásra vonatkozik. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az eseti gyám rendszerint a tárgyalás előtt közvetlenül a bírósági folyosón találkozik először a gyermekkel, ott van lehetőség konzultációra. Majd a bírósági meghallgatás alatt képviseli a gyermek érdekét és óvja jogait, továbbá kérdéseket is intézhet a gyermekhez. A meghallgatás után szerepe véget ér, díját a gyámhatóság állapítja meg, melyet a bíróság számol el a perköltség keretében a pereszes fél terhére.

Az eseti gyám bíróság előtti képviseletének a másik esete az, amikor származás megállapítási perekben az eljárás tárgyánál fogva -apaság megállapítása, apaság vélelmének megdöntése iránti perben – kerül sor törvényes képviselőként az eseti gyám kirendelésére a fél szerepében lévő kiskorú számára, amikor az anya a perben nem járhat el vagy nem kíván eljárni.^[21] Ebben az esetben az eseti gyám végig kíséri a kiskorút a teljes eljáráson, képviseli, fellép az érdekében, azonban rendszerint a gyermek koránál^[22] fogva teljesen kizárt az érdemi konzultáció lehetősége a kiskorúval. Ezen esetek egyikében sem tölt be az eseti gyám a fiscal-hoz hasonló feladatot.

A gyermek érdekeinek képviselése tekintetében az összehasonlítás szempontjából releváns másik kör a kiskorú részére a bíróság által rendelt ügygondnok eljárására vonatkozó szabályok összesége. Először meg kell említeni, de csak érintőlegesen a Pp.76.§-ának a)

pontja szerinti ügygondnok rendelést, amikor a bíróság perbeli cselekvőképességgel nem rendelkező félnek rendel ügygondnokot abban az esetben, amennyiben nincs törvényes képviselője. A családjogi gyakorlatban marginálisan fordul elő ez az esetkör.

A másik lehetőség ügygondnok kirendelésére a Pp. Hetedik részében szabályozott Különleges eljárások közé sorolt XXXV.fejezetben található szülői felügyelettel kapcsolatos és kapcsolattartási perek szabályai között elhelyezett Pp.473.§-a. Ez a magyar eljárásjogi jogintézmény az, amely leginkább lehetőséget ad az ügygondnok fiscal szerepével való összehasonlításra. A már említett rendelkezés felhatalmazza a bíróságot, hogy amennyiben kiskorú egyéb érdekeltként meghallgatásáról dönt indokolt esetben egyúttal ügygondnok egyidejű kirendeléséről dönthet. A törvény alapján tehát ügygondnok kirendelése nem hivatalból kötelező, hanem a bíróság mérlegelésén alapul. Ez jelentős eltérés a fiscal pozíciójához képest, tekintettel arra, hogy a fiscal hivatalból, nem pedig bírói mérlegelés alapján vesz részt az eljárásban. Az ügygondnok kirendelése esetén a meghallgatás során a bíróság tájékoztatja a kiskorút az ügygondnok eljárásban betöltött szerepéről, jogairól és kötelezettségeiről, a jogszabály alapján tehát a kiskorú csak a meghallgatása során szerezhethet tudomást arról, hogy mi a részére rendelt ügygondnok szerepe, szemben a Pp.443.§-ának (3) bekezdésében foglaltakkal amikor a gondnoksági perben az alperest az ügygondnok szerepéről a jogszabályi rendelkezés alapján köteles a bíróság tájékoztatni az idéző végzéssel. Természetesen a gyakorló bírák nincsenek elzárva a lehetőségtől, hogy a kirendeléssel egyidejűleg egy gyermekbarát nyelven megfogalmazott tájékoztatót küldjenek a kiskorú egyéb érdekelt részére. A meghallgatás során az ügygondnok szerepe erősen korlátozott, a tanács elnök mérlegelése alapján közvetlenül intézhet kérdést a gyermekhez, illetve kérdés feltevését indítványozhatja. Ezen túlmenően megilleti a jegyzőkönyv kiegészítésének indítványozásának joga. Szerepe a meghallgatás végén véget ér, díját a bíróság állapítja meg, mely a perköltség részeként osztja az egyéb perköltség sorsát, azaz a pervesztes köteles megtéríteni. A gyakorlatban az ügygondnok a tárgyalás előtt találkozik a gyermekkel már a bíróság épületében, a folyósón konzultálnak.

Röviden összegezve megállapítható az, hogy az ügygondnok részvétele az eljárásban bírói mérlegeléstől függ, főszabályszerűen csak egy tárgyalásra terjed ki, arra amikor a kiskorú meghallgatását foganatosítja a bíróság, a felek között egyeztetést nem folytat, a döntést a gyermeknek nem magyarázza meg, hiszen akkor rendszerint már nem is vesz részt a perben, a szakértői bizonyítás indítványozásának lehetősége mint jogosultság fel sem merülhet a vonatkozásában.

Mind az eseti gyám, mind az ügygondnok kapcsán megállapítható az, hogy a gyermek

tájékoztatásában nem vesznek részt, szerepük marginális egy tárgyalásra kiterjedő, jogosultságuk kizárólag erre az egy alkalomra szólóan a képviselő és a kérdésfeltevés.

Azaz sem az ügygondnok, sem az eseti gyám nem veszi le a bíróság válláról a tájékoztatás terhet. A bíróság tájékoztatási joggal kapcsolatos szerepéről a magyar gyakorlatban is találunk jó példákat. Ilyen a központilag kidolgozott, gyermekbarát nyelven megfogalmazott életkor szerint differenciált idézők összessége, de ide sorolhatjuk a bíróság központi honlapján a gyermekek számára létrehozott „Válaszolunk kérdéseidre” létrehozott felületet.^[23] De ilyen kezdeményezés Visontai Szabó Katalin által is hivatkozott a Fővárosi Törvényszéken született, hasonló jellegű, de a magyar viszonyokhoz jobban illeszkedő kezdeményezésre is, mely szerint a 14 évesnél idősebb gyermek számára a második tárgyalás előtt küldenek számára is érthető módon megfogalmazott levelet, melyben tájékoztatják a folyamatban lévő eljárásról az őt megillető jogokról, valamint arról, hogy joga van a véleményét személyesen szóban vagy levélben tudatni a bírósággal. Amennyiben a gyermek nem reagál a levélre úgy tekintik, hogy elfogadja szülei döntését. Álláspontom szerint ebben a kényes helyzetben a hallgatás beleegyezésként értékelése nem elfogadható, ellentmondani látszik a Ptk.4:181.§ (1) bekezdésében foglaltaknak, továbbá kérdéses az, hogy a levél ténylegesen eljut-e a gyermekhez, amennyiben igen, melyik szülő az az törvényes képviselő interpretációjában. Ugyanakkor kétségtelen tény az, hogy ez a gyakorlat nem előzmény nélküli, mivel a korábbi törvényi rendelkezés gyakorlati továbbélését jelenti^[24], mely szerint a gyermek akaratáról a szülőktől tájékozódhat a bíróság. A tájékoztatási jog alkalmazása mindenképpen szélesebb körben lenne elvárható, azonban álláspontom szerint nem vonhatja el a figyelmet arról a lényeges megoldandó kérdésről, hogy a gyermekek mindvégig az eljárás folyamán valós képviselőhöz jussanak.

Összegzés

A nemzetközi, illetve a hazai gyakorlatot áttekintve megállapítható az, hogy egyik megoldás sem hibátlan és teljeskörű, még a példaértékű spanyol fiscal rendszer is hordoz magában buktatókat. Az ítélet bírói levélben történő személyre szabott megmagyarázása annak ellenére, hogy kétség kívül úttörő gesztus, alapvetően idegen a magyar jogi hagyományoktól, emellett az Egyesült Királyságban is unikális kísérlet maradt, nem vált gyakorlattá, ezért egyértelmű az, hogy tájékoztatási jog gyakorlati megoldásának kérdésére nem ad megfelelő választ.

A megoldás a magyar és a spanyol rendszer ötvözésében keresendő, mely egyértelműen jogszabálmódosítást igényel. Természetesen ez egy hosszabb folyamat része, amelynek

fontos szegmense az anyagi források rendezése is, mivel egyértelmű az, hogy a kiskorúak képviselőinek költségét magukra a gyermekekre nem lehet hárítani. Azonban a kiskorúak tájékoztatási jogának jogszabályi kereteinek megalkotása a bíróság erre vonatkozó feladatának részletes, akár polgári perrendtartásbeli szabályozásával mindenképpen rövidtávon rendezést igénylő kérdésnek tekintendő.

Hivatkozások

1. A tokenisztikus felfogás a gyermekek részére látszólagos szerepet és jogokat biztosít. Meghallgatják a gyermeket, azonban nem tulajdonítanak igazi súlyt a nyilatkozatának. A gyermek egyfajta „biodíszlet” szerepet tölt be. Roger A.Hart: Children’s Participation From tokenism to citizenship in: Innocenti essays No.4. UNICEF 1992. 9.
https://www.unicef-irc.org/publications/pdf/childrens_participation.pdf Letöltés: 2020. november 20. ↑
2. New York-i Egyezmény (UNCRC)
<https://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx> letöltés ideje: 2021. 03. 12. ↑
3. Child rights in the EU – Supporting you, Supporting them
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-child-rights-in-the-eu_en.pdf
Letöltés ideje:2021.március 31. ↑
4. A letter to a young person <http://www.bailii.org/ew/cases/EWFC/HCJ/2017/48.html> letöltés időpontja 2019.május 3. ↑
5. Visontai Szabó Katalin: Hogy mondjam el, hogy Te is megértsd? Családi Jog XVI.évfolyam 2018., 1-8. ↑
6. Genfi Nyilatkozat <http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm> letöltés ideje: 2021.április 18
↑
7. ↑
8. General Comment No.12
<https://www2.ohchr.org/english/bodies/crc/docs/AdvanceVersions/CRC-C-GC-12.pdf> (letöltés ideje: 2021.október 16.) ↑
9. Ezúton is szeretnék köszönetet mondani mentoromnak Señor José Antonia Baena Sierra bírónak (Palma de Mallorca), továbbá Señor Nicolás Perez-Serrano prosecutor (Palma de Mallorca) úrnak felbecsülhetetlen segítségükért és támogatásukért, nélkülük ez a betekintést nyújtó mű nem jöhetett volna létre. ↑
10. Committee on the Rights of the Child examines report of Spain
<https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=22600&LangID=E>
letöltés ideje:2019.május 8. ↑

11. Lásd.UNCRC 3.cikk ↑
12. Ley 1/2000, de 7 de enero, de Enjuiciamiento Civil.(LEC= Pp.)
<https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-2000-323> letöltés ideje: 2019.május 8.) ↑
13. SAP de Cádiz de 12 de diciembre de 2013. A SAP magyar megfelelője: másodfokú határozat.
↑
14. Regina Mª de la Rúa Martín: Las particularidades de la prueba en los procesos de crisis matrimoniales. Especial atención al interés del menor.
https://gredos.usal.es/bitstream/handle/10366/132623/TFM_RuaMartin_Particularidades.pdf;jsessionid=F43A10960974E337671D7405895CDB58?sequence=1 letöltés ideje: 2019.május 8.
4. ↑
15. SAP de Cádiz de 13 de febrero de 2003 másodfokú határozat ↑
16. Rúa Martin: Las particularidades 5. ↑
17. Coral Arangüena Fanego : La oralidad y sus consecuencias en la diligencia de exploración del menor en los procesos matrimoniales In: Oralidad y escritura en un proceso civil eficiente Coloquio de la Asociación Internacional de Derecho Procesal, 2008 Universitat de Valencia Servei de Publicationis 155-164. ↑
18. Rúa Martin: Las particularidades 4. ↑
19. Felipe Fernando Mateo Bueno: El Ministerio Fiscal y el «Interés Superior del Menor», una extraña pareja
<https://www.mateobuenoabogado.com/el-ministerio-fiscal-y-el-interes-superior-del-menor-un-a-extrana-pareja/> letöltés 2019.május. ↑
20. A Ptk.4:163. §-a alapján(1) A szülő – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – nem képviselheti a gyermekét olyan ügyben, amelyben ő maga, házastársa, élettársa, egyenesági rokona vagy az ő törvényes képviselője alatt álló más személy a gyermekkel szemben ellenérdekű fél. A (2) bekezdés értelmében ha a gyermek ügyében a törvényes képviselőt gyakorló szülő törvény vagy a gyámhatóság rendelkezése, érdekellentét vagy más tényleges akadály miatt nem járhat el, a gyámhatóság a gyermeknek eseti gyámot rendel. A (3) bekezdés szerint eseti gyám kirendelését bármely érdekelt, bármely hatóság kérheti, és annak hivatalból is helye van. A szülő eseti gyám kirendelése céljából köteles a gyámhatóságnak késelem nélkül bejelenteni, ha a (2) bekezdésben megjelölt okból az ügyben nem járhat el.(4) Az eseti gyám az ügyben olyan jogkörrel jár el, mint a gyám. ↑
21. Pp.466.§-a. ↑
22. Lásd Ptk.4:111.§-ának (1) bekezdése, mely szerint az apaság vélelmének megdöntése iránti pert a kiskorú gyermek és az anya a gyámhatóság hozzájárulásával a kiskorú gyermek hároméves koráig indíthatja meg. ↑
23. <https://birosag.hu/gyermekkozpontu-igazsagszolgalatas/fiataloknak-gyerekeknek/valaszolun-k-kerdeseidre> letöltés ideje:2021.október 16. ↑

24. A házasságról, a családról és a gyámságról szóló 1952.évi IV.törvény (Csjt.)74.§-ának utolsó mondata. ↑